884

SZÉKELY F. A TAKOSÍTÁS KÉRDÉSE.

Sz

15

OEE Könyvtár
ÁII.EII. 2018

A

TAGOSITÁS KÉRDÉSE.

ÉRTEKEZÉS.

*

IRTA:

SZÉKELY FERENCZ

M. KIR. FELMÉRÉSI FELÜGYELŐ.

Á. k. 2111 sz.

DEBRECZEN,
NYOMATOTT A VÁROS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1901. — 280.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

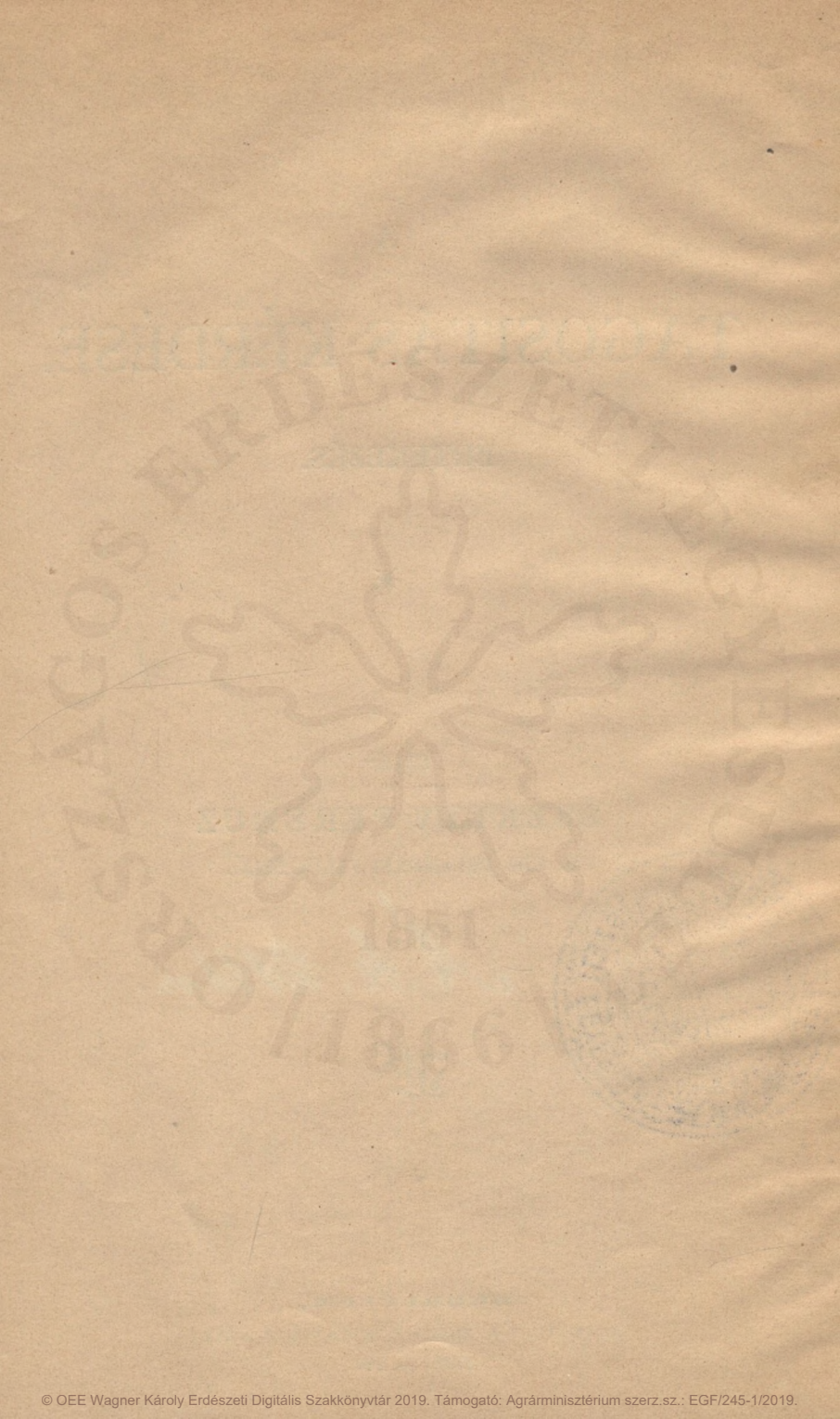

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

TARTALOM.

Előszó 5
I. A földbírtok jelentősége 7
II. Mezőgazdaságunk állapota 12
III. A tagosítás szükségessége 17
IV. A tagosítás elhanyagolásának okai 20
V. Érvek a tagosítás ellen és mellett 26

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ELŐSZÓ.

Hazánk földmivelő állam lévén, alig van oly fontos és messze a jövőbe kiható kérdés, mely a közfigyelmet inkább hívatva volna fölkelteni: mint a *tagosítás kérdése.*

Épenséggel nem megnyugtató tehát, hogy manapság, midőn a földbírtokviszonyok, az évek hosszú során át elhanyagolt gazdasági érdekek és kérdések vannak felszínen; midőn törvényhozásunk, kormányunk, társadalmi és gazdasági köreink vállvetve fáradoznak a sokféle válságokkal küzdő gazdasági élet bajainak orvoslásán: csodálatosképpen, annyi tanácskozás és boldogító tervek kovácsolása közben, senkinek sem jutott eszébe mezőgazdaságunk fejlődésének legfőbb akadályát a földbírtok rendezetlen voltában keresni és megtalálni s a tulajdonképpeni földmivelést jelentő, jelen széttagoltságában fejlődésre nem képes kisbírtok tagosítása mellett agitálni. Holott mezőgazdaságunk legfőbb baja a földbírtok rendezetlenségében fészkel s mezőgazdasági kulturánk fejlesztésének legelső föltétele és elengedhetlen eszköze, a kisbírtok tagosítása, mely nélkül az okszerűbb belterjes gazdaságra áttérni teljes lehetetlenség.

Ennek okát másban nem vélem feltalálhatónak, mint hogy közgazdasági vezérférfiaink s maguk az érdekelt gazdasági körök, nyilván abban a hiedelemben élnek, hogy Magyarországon részben a föld felszabadítása előtt, részben az 50—70-es években lezajlott úrbéri rendezésekkel kapcsolatban, a tagosítások is széles e hazában végbementek s ma már a tagosítás nem képezhet napirenden levő kérdést. Csak is ilyen formán lehet magyarázatát adni annak a szertelen közönynek, melylyel a gazdasági viszonyok javításán fáradozó körök, ezen életbe-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

vágó, országos fontosságú közügy iránt viseltetnek, de a melytől első sorban egész közgazdaságunk föllendűlését várhatjuk.

Hogy tényleg egészen másképpen állanak a dolgok, hogy a tagosításnak szükségessége nagyon is fennforog; s hogy annak a gyakorlati életre való közvetlen hatásától mily üdvös eredmények várhatók: az életből és hivatalos ténykedésemből merített tapasztalataimra támaszkodva, megkísérlettem ezen kis művecskében vázlatos képét nyújtani.

Közrebocsátására pedig főleg az indított, hogy a benne kifejtett és mezőgazdaságunk előbbrevitelét czélzó eszmékről, a tények valóságos állásáról, ez úton is minél szélesebb körben tudomást vehessenek.

Debreczen, 1901. április 12-én.

Székely Ferencz.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

I. A földbirtok jelentősége.

Mindazon javak között, melyekkel akár maga a nemzet, akár a nemzet tagja, az egyén bír, a legbecsesebb, a legbiztosabb és a leghálásabb is: *a föld.* Oly tulajdon ez, mely nem csupán gazdasági, de egyben erkölcsi érték is, lévén minden földbirtok egy darabja a haza földjének.

Becses a föld, mert a hagyomány tiszteletén kivül, életünk minden emlékei, ezerféle kapcsai hozzáfűznek. Biztos, mert ezt az ingatlan vagyont sem elemi csapás, sem kül, sem bel ellenség, sem gazdasági válság, sem rossz gazda végképpen tönkre nem teheti. Hálás, mert azt, aki okszerűen megjavítja, aki művelésére és hasznosítására kellő gondot fordít, előbb-utóbb meg is jutalmazza. Egyben pedig birtokosának, mindeneknél jobban, szabadságát, függetlenségét is biztosítja.

Egy kiváló publiczistánk találóan így jellemezte: „aki megveszi, azt mondja rá: az én vagyonom; aki örökli, az úgy hívja, hogy az én hazám.“ Ebben a megkülönböztetésben, kiváltképpen reánk, magyarokra nézve, mély és nagy igazság rejlik.

Nem kevesebb, mint ezer éve vagyunk itthon, ezen a Kárpátoktól mintegy koszorúba fonott darab földön, melynek összterülete teszi az országot és mindazzal, ami rajta él és benne porlik, a hazát. És ez nekünk drága örökségünk, mely egymásból következő nemzedékről-nemzedékre azzal az intő szóval szállott át örökül: „*kié az ország, azé a haza.*“ Hogy csak a tényleges birtokban levő föld biztosít szerepet, befolyást és hatalmat, itt van rá közeli példa: Erdély, ahol kezdettől fogva szám szerint kevesebb a magyar, de mert övé a föld, övé az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ország is, jóllehet a népesség túlnyomó része más nemzetiséghez tartozik.

A földszerzés vágya nagy szerepet játszik úgy az államok, mint a társadalmi osztályok körében s az egyén életében is. A történet fényes példákat mutat fel, úgy a multban, mint a jelenben, hogy „ahol nincs föld, ott nincs nemzet", ahol pedig kevés az otthonul szolgáló, a kenyeret adó föld, ott élelmes, vállalkozó nemzetek, mély előrelátással, távoli világrészekben keresnek és találnak maguk számára földeket, hogy oda időről-időre kibocsáthassák az anyaország fölösszámú munkás rajait, mely czélból óriási áldozatokat is hoznak, mert amellett, hogy földterületeket nyernek, egyben az új földön új kereseti forrásokat is nyitnak. Ez teszi képessé őket arra, hogy a földmivelés mellett az ipar és kereskedelem nagyobbmérvű kifejlesztésével, óriási vagyont halmozhatnak össze.

Természetes, hogy — kivált az újabb időkben — az ily terjeszkedések, foglalások nem folynak le csak úgy símán, akadályok nélkül, hanem a természet törvényeinek rendje szerint: az erősebb legyőzi a gyengébbet. Ily módon keletkeztek a világ teremtése óta uralkodó és legyőzött népek, úgy szintén úri és szolgai sorban levő társadalmi osztályok. Hódításokra azonban csak hatalmas, fejlett kulturával s tőkével bőségesen rendelkező államok képesek, ahol a gazdasági életnek mindhárom ágazata, nevezetesen: a földmivelés, az ipar és kereskedelem egyaránt kifejlett és virágzik.

Nekünk, magyaroknak, ily messze terjedő vágyaink nincsenek, mert noha ezer éve vagyunk már itt, ezen a szép és áldott magyar földön, még mindig elegendő teendőnk akad azt a magyar élet számára meghódítani, annak minden kincsét kiaknázni, lévén a mi főfoglalkozásunk és főjövedelmi forrásunk mindez ideig: *a természetadta föld s az erre alapitott mezőgazdaság.*

Bár tagadhatatlan, hogy mióta felszabadult a föld, mióta megszünt az osztályos rendi társadalom s főleg alkotmányunk helyreállítása óta, roppant nagy a haladás, melyet hazánk mezőgazdasága fölmutathat; mindazonáltal idegen szakemberek, akik nem ismerik eléggé

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

multunkat, szétnézve az országban, mégis méltán elcsodálkoznak azon, hogy ezer évi itt tartózkodás és munkálkodás után is, mennyire mögötte állunk más kedvezőtlenebb természeti viszonyok közt levő országoknak még azon az egy téren is, melyen egész gazdasági tevékenységünk nyugszik és terjeszkedik: *a földmivelésben.* Holott beigazolt tény, hogy a magyar föld nagyobb termőképességgel bír, mint akár a franczia, s az is tudvalevő dolog, hogy országunk lakosainak javarészét ősi idők óta leginkább ez foglalkoztatja. De azonnal más szemmel fogják látni a dolgokat és másként fognak ítélni, a mint világos lesz előttük, hogy nem a mi igyekezetünkön, nem a mi életrevalóságunkon múlott előbbre haladni, hanem százféle oka is van annak.

Ugyanis, nekünk a békés foglalkozás helyett folytonos küzdelem, tengersok megpróbáltatás, még több szenvedés jutott osztályrészül a sorstól. Ugyszólván, az országba való letelepedésünktől kezdve a XVIII. század végéig, jóformán hadakozásban folyt le életünk. Az ország bírtokáért, a nemzet jogaiért vívott háboruk és küzdelmek alatt nem az ekeszarv, még kevésbbé a szerszám, hanem a fegyver forgott közkézen, megakadályozni kelletvén azt, hogy ki ne forgassanak földünkből, hogy ki ne vetkőztessenek jogainkból. S midőn egy kis lélekzethez is juthattunk, nem az alkotás munkája foglalt le, hanem annak helyrehozásán kellett munkálnunk, amit kül- és bel-elleneink kegyetlenül feldultak és romboltak.

Hogy mi is tudtunk dolgozni s a haladás barátai voltunk, eléggé mutatták fényes korszakaink, midőn a tevékenységnek, a kulturának minden terén a művelt népek bármelyikével is versenyre kelhettünk, de e fényes korszakokból még élő eleven emlék is alig maradt valami. Oda lett a fény s vele a munka gyümölcse: a vagyon.

Annál kínosabb emlékeink vannak a mohácsi vész után ért sulyos csapásokról, s ádáz viszályokról. Erőt vett rajtunk a török s másfél századon át tüzzel-vassal pusztitott embert, vagyont egyaránt. Ugyanakkor ketté szakadt az ország, hogy még erőtlenebbé váljék. Majd fojtogatni és fosztogatni kezdett a német, erősen meg-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

nyirbálva azt a kevés önállóságot is, ami még foszlányokban megmaradt. Mindezt pedig betetőzte az áldatlan vallásüldözés irtó háboruja, válaszfalat vonván a nemzet fiai között, amikor magyar magyar ellen harczolt. Ezek a szomorú idők fájdalmas hangon beszélnek bomladozó félben levő, leigázott országról, letiport nemzetről.

Mióta pedig hazánk egéről a vészfellegek eltünedeztek s a béke napjait polgári munkálkodásra használhatjuk fel, leginkább bonyodalmas közjogi állásunk, veszélyeztetett kulturális és közgazdasági érdekeink megóvása, nemkülönben a hétköznapi élet ezerféle kérdései kötötték le erőnket s jóformán csak a legujabb időkben, alig negyedszázad óta értünk oda, hogy a földbirtokkal kapcsolatos dolgokkal is állandóan és behatóbban foglalkozhatunk. Nincs még félszázada sem annak, hogy Magyarország ismét ura sorsának s jobb idők napja süt fejünk felett és ismét magunkért és magunknak dolgozhatunk egész odaadással. Századok mulasztásait, vészes időknek rombolásait pedig egykönnyen és egyhamar helyrehozni nem lehetett. Mig másrészt a föld felszabaditásáig nem voltak a viszonyok olyanok, hogy a földmivelés nagyobb lendületet vehetett volna. Ezért maradtunk hátra még azon az egy téren is, melyen a természetadta előnyöknél fogva túlszárnyalhatnók a többi országokat.

Az Istentől minden jóval megáldott magyar földön ősidők óta maiglan a földmivelés és az ezzel kapcsolatos mezőgazdaság a foglalkozás legkedveltebb neme, a gazdasági élet legfontosabb ágazata. Ezer év tapasztalatai bizonyitják, hogy ez fejezi ki a leghűebben a magyar nép hagyományait, hajlamait és természetét, sőt harczias tulajdonságait is ebből merítette s ez által tartja fenn. De meg kezdettől fogva a földbe és földön élő „jószágba" volt fektetve minden magyar vagyon s éppen nem ritka eset manapság is, hogy az, aki iparral, kereskedelemmel foglalkozott, hosszú évek során összegyüjtött vagyonát utóbb is a földbe fekteti, amennyiben földet vásárol és földbirtokossá lesz.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Átörökölt hagyományaink s tulajdonságaink tehát különös előszeretettel a földmiveléshez vonzanak, miért is a földbirtok részesült minden időben s részesül ez idő szerint is a legnagyobb becsben és tiszteletben. És noha a föld felszabadítása óta nagyot fordult a világ, noha lényegesen megváltoztak a viszonyok és állapotok, az a régi előítélet, mely csupán a földbirtokost tartotta valóságos úrnak, nem hogy elkopott volna, de ma is erősen tartja magát. Ennek oka pedig abban van, hogy „a magyar társadalom irányát, sulyát és erejét évszázadokon keresztül a földbirtokos elem adta meg“ s az ily százados szokások, benyomások a közéletben egyhamar el nem mosódnak. Egyébiránt a gyakorlati élet jelenségei ma is azt mutatják, hogy a magyar közéletben a földbirtok politikai és társadalmi befolyást jelent.

Hazánkban a földbirtoknak már az oknál fogva is döntő szerep jutott, mert ez szolgált alapul az állami, társadalmi és gazdasági élet alakulásának és berendezkedésének. A földbirtok bírása választotta szét már kezdetben a társadalmat hódítókra és hódítottakra, amely elkülönités létrehozta aztán az uralkodó és szolgaosztályt. Amazok voltak a föld urai, emezek a föld munkásai. S ugyancsak a földbirtokban gyökereztek azok a jogok, kiváltságok, melyek az állami életben való részvételre, szereplésre és befolyásra képesítettek. E szerint tehát nemcsak a jólétnek, személyes szabadságnak, törvényhozásban és közigazgatásban való részesedésnek és sok más kiváltságoknak szolgált a földbirtok kötelékül, hanem annak természete, minősége és terjedelme még bizonyos rangfokozattal is felruházta birtokosát.

Azok a kiváltságok, melyek az alkotmányt és társadalmi rendszert a földbirtokhoz, mint tisztán nemesi tulajdonhoz füzték s az egész haza földjét egy uralkodó osztály kezeiben egyesitették: az egyenlőség elvének kimondásától fogva, melylyel a dolgoknak új rendje következett be, jogilag nem léteznek többé, ellenben állami életünknek a földbirtok illetve a mezőgazdaság alapján való berendezkedése még a régi maradt, amennyiben egyedüli nemzeti értékünk ez idő szerint is, csak maga

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

a föld, egyetlen erőforrásunk pedig a földmivelés. Innen van, hogy országunk egész jóléte évről-évre jóformán attól függ: *mit hoz a föld?*

II. Mezőgazdaságunk állapota.

Ez az egyoldalú, hagyományos gazdasági tevékenységünk, mindamellett is, hogy mezőgazdaságunk jelentősége kétségtelenül egyre emelkedik, kiterjedése pedig egyre szélesbbedik, örökös veszedelmet rejt magában. Mert noha a magyar föld a világ legáldottabb talaja közé tartozik, egyben megbizhatatlan is. Megbizhatatlanná, kétségessé éghajlatunknak szélsőségekben mozgó tünetei teszik, mely tünetek, kivált az Alföldön, oly gyorsan változók és oly kicsapongásokkal határosak, hogy a változatok nem csupán egyes évszakokban, de még napról-napra is szerfelett nagyok. E miatt aztán földünk az időjárás viszontagságainak összes esélyeit viseli. Rendkivüli száraz időben az aszálynak, vizes esztendőkben a földárjának, hol meg a gyakori fagynak van kitéve a termés, mely elemicsapások ellen jóformán még védekezni sem lehet. Igy egyetlen rossz esztendő elegendő arra, hogy tönkre tegye évek munkájának gyümölcseit, s jólét helyett inségbe sodorjon s ami a legszomorúbb, mindezen elemicsapások országunknak éppen azt a részét érik legsürübben, mely ujabb időben a magyar mezőgazdaság valóságos otthonává s kiterjedésénél fogva a legjelentékenyebbé vált: az Alföldet, ahol kezdet óta legtöbb és legeredetibb magyar lakik.

A szerencse forgandóságán kivül ennek az egyoldalú gazdasági tevékenységünknek még egy másik rossz oldala is van, aminek tisztán negativ eredménye szintén roppant káros. És ez az, hogy alig van ország, ahol annyi heverő munkaerő akadna, mint nálunk. Ugyanis, míg a mezei munka ideje tart, addig jó dolga van a magyar földmivesnek, akad munka bőven és van is kereset, de a mint ezek a dolgok bevégződnek, népünk jó nagy része, majdnem féléven át dologtalan marad,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

mert nincs semmi ipari foglalkozása, a melyből a mezőgazdasági szünidő alatt valami jövedelemre tehetne szert. Annyi munkaerőnek tétlenül heverése pedig roppant veszteség a közre úgy, mint a nemzetre.

A mai gazdasági rendszer, kivált a kisbírtoknál, tehát már azért is tarthatatlan, mert nem biztosít a munkától épen nem vonakodó földmiveseknek és napszámból élő népünknek egész évre munkát, amiből temérdek bajok származnak.

Mindezeknél fogva tehát nyilvánvaló, hogy miután országunk lakosai nagyobb felének egyebe sincs, mint a földje s mert a nemzeti munkaerő legnagyobb részét kizárólagosan csak a földmivelés foglalkoztatja: oda kellene törekednünk, hogy amennyire emberi munka és erő hatni tud a természetre, mindazt, amit a természet szeszélye „viznek és talajnak helyesebb megoszlásában, az időjárásnak egyenetlenségében földünknek és éghajlatunknak meg nem adott", azt legalább részben emberi munkával, a földnek jobb karba hozásával, okszerűbb megmivelésével, főképen pedig a termelésnek több oldalúságával pótoljuk; nemkülönben, hogy az ősapákról fenmaradt ósdi gazdasági rendszerrel elvégre szakítsunk.

A mezőgazdaság úgyszólván egyetlen gazdagsága lévén országunknak, a feladat: annak tökéletesítése. A tökéletesítés pedig csak rendezett bírtokon és teknikai eszközök használata mellett lehetséges.

Lássuk tehát, rendezett-e a magyar földbírtok s kihasználva vannak-e nálunk is a teknikai vívmányok? Sajnos! az első kérdésre a felelet nem lehet más, mint: *nem;* a másodikra pedig az, hogy: *kevésbbé.*

Először is nézzük és taglaljuk a földbírtok viszonyokat.

Elmult félszázadja annak, hogy a jobbágyság eltörlésével, az úrbéri kapcsolat megszüntetésével a paraszt bírtok jogilag felszabadult; de ennek daczára is az ország gazdasági területének jó nagyrésze még ma is kötött állapotban van. A földnek tulajdonba átmenése, bár az egyéni tulajdon szentsége csodákat képes elővarázsolni, úgy látszik, nálunk keveset változtatott a régi gazdasági

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

állapoton. Ugyanazon patriarchalis gazdasági rendszer uralkodik országszerte most is, mint a régi jó időkben, mikor a közös gazdálkodás volt divatban. Az ország 14 ezer községe közül legalább is felében megtaláljuk még ma is a németektől átvett hármas fordulót; illetve a nyomásos gazdasági módot, melyhez a föld népe, csupán szokásból, oly görcsösen ragaszkodik. A különbség legfölebb az, hogy ma már ritkán akadhatni egy egész telek után járó egész parczellára, de annál sűrűbben végtelen elaprózott, elrészletezett földszalagocskákra, melyek szélességben alig tesznek ki egynehány borozdát.

Ilyen szalagocskákból áll a székelyek, szászok szabadon bírt s századokon át folyton kisebb és kisebb darabokra felosztott bírtoka; a felföldön ősidők óta gazdálkodó németek, tótok és ruthének csekély bírtoka; úgyszintén a török hódoltság megdöntése után betelepített s úrbéresekké vált svábok, szerbek, bunyeváczok, sokáczok tagosítás alá még nem esett bírtoka.

Ezek a bírtokocskák hol 12, hol 24, hol még több apró részletecskékből állanak, valamennyiből azonban alig telik ki egy-egy negyed telek. Csakhogy ezek a darabocska földek is szanaszét feküsznek a határban. Szerző gazdák szert tesznek aztán 50—80 parczellára is s a végin még 20 holdat sem igen mondhatnak sajátuknak.

Az ily szétszórt parczelláknak megművelésére természetesen aránylag sok idő és munka fecséreltetik el s mentől felaprózottabb a határ: annál több munkaerőt kíván. De hát szabadon ezzel sem rendelkezhetnek, mert ott van a bilincs, mely a bírtok szabad használatára nehezedik: *a forduló*. Ez pedig arra kötelezi a gazdát, hogy egyes dülőkbe csak azt vethet, a mit a többi, nehány darab földjét pedig állandóan ugarnak kell hagynia.

Ez az a bizonyos hagyományos gazdasági rendszer, melynek keretében a mezőgazdaság nem tökéletesíthető, sem belterjessé nem tehető. Ebben rejlik valódi oka a kisbírtokos osztály gazdasági mizériáinak, hátramaradottságának.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Nem részletezzük, de annyi áll, hogy a gazdálkodásnak ez a módja, sok tekinteteknél fogva, egyáltalán össze nem fér az okszerű földmiveléssel, mert a fejlődés elé gátat vet.

A gazdasági tudomány egyébiránt rég tisztában van azzal, hogy az ily külterjes gazdálkodásnak felette sok a hátránya s a mai megváltozott gazdasági viszonyainknak többé meg nem felelő. Azt is hírdeti jó régen, hogy a tagosítás rendszere az, mely leginkább biztosíthatja a jó gazdálkodást. Csak az a baj, hogy a jó tanácsra kevesen hallgatnak s a jó tanácsot még kevesebben követik.

Különösen a mi népünknek hite és szokása gyakorol nagy befolyást a mező- és közgazdaságra, amennyiben a szokás bilincseit csaknem erőszakkal lehet nála meglazítani. A mi földmives népünk legnagyobb része a gazdálkodásban is, úgy mint más szokásaiban, a régi hagyományos rendszerhez ragaszkodik. Bizalmatlansággal, rideg közönnyel viseltetik minden újítás iránt. Ebből a helytelen felfogásból pedig nehéz kijózanítani.

De hát, amint módját lehetett találni más kulturintézmények eszméjének megnyerni a köznépet: épen úgy, sőt több kilátás nyílnék arra, hogy a tagosítás ügyének is megnyeressék, mert itt már érdekelt fél, sorsának javulása forog kérdésben.

Csakhogy ebben is, mint annyi másban, a társadalmi tényezők közreműködése szükséges, kik a dolognak pártolói, szószólói, hírdetői, előkészítői kell, hogy legyenek. S ha mindazok a tényezők, akik társadalmi életünkben vezér- és döntőszerepet játszanak, felkarolnák a tagosítás nagyon is elhanyagolt ügyét, mindjárt tisztulna a közfelfogás, mert hát a földmivelés jövedelmezőségének fokozását a paraszt is óhajtja s csak addig vár nógatást és bíztatást, míg kézzelfoghatóan felfogni képes a kínálkozó előnyöket.

De erre megint csak az a felelet, hogy az ilyen dolgot nálunk a legkisebb bajnak tartják. Legalább a jelek azt mutatják, hogy Magyarországon a tagosítás a hatáskörök útvesztőjében egészen megfeneklett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Már pedig bármely oldalról tekintsük is, a tagosítás a legfontosabb közgazdasági tevékenységek egyike, mely megérdemli, hogy minden magyar érdekkör képviselői a legnagyobb figyelemre méltassák.

És most lássuk, mikép vagyunk a teknikai vívmányokkal?

A teknika, fokozódó fejlettségében, elvitázhatatlanul nagy segitségére volt és van ma is mezőgazdaságunk fejlődésének. Az országútak, víziútak, vasútak, amelyek hiányában, még félszázad előtt is, terményeink nem voltak kellően értékesithetők, az ország gazdasági fejlődésének útjait nyitották meg. A Duna, Tisza hajózhatóvá tétele, mellékfolyóiknak szabályozása, a forgalmi életnek adtak hatalmas lendületet. Az ármentesítés és belvizszabályozás által eddigelé merőben használhatatlan óriási kiterjedésű terület vált müvelhetővé s a vagyon és gazdaság forrásává. Az ujabb időkben létesített kulturmérnöki intézmény teknikai javitásokkal szintén egyre fokozza a föld termőképességét. Az Alföldön létesítendő öntöző s egyben a tömegáruk szállítására is alkalmas csatornák nagyszerű eszméjét maholnap már megtestesítve láthatjuk. A folyton fejlődő teknika új meg új alkotásokat hoz létre a mezőgazdaság terén is s az ily gazdasági eszközök használata és mind szélesebben való elterjedése szintén nagyban hozzájárulnak a mezőgazdaság emeléséhez és fejlesztéséhez. Szóval az efajta tevékenység nemcsak nem szünetel, de egyre nagyobb terjedelmet ölt. Az értékesités tekintetében is sok minden történik. Mindezek áldásos eredménye országszerte észlelhető.

Mindamellett is távolról sem elég a mi eddig történt a teknika részéről a mezőgazdaság javitása s a föld hasznositása érdekében, mert mindaz, ami fentebb fel lett sorolva, főkép csak a nagy birtoknak vált előnyére és hasznára. Ellenben a kis parasztbirtok, mely tulajdonképpen egy a földmiveléssel s melyhez az államnak számtalan érdeke fűződik, századokra visszanyúló állapotában a legszánandóbb helyzetben maradt. Viseli a teknikai javitások költségeit, hasznát azonban nem igen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

látja, legfölebb annyi haladás észlelhető, hogy itt-ott a müvelésre és javitásra már nagyobb sulyt fektetnek. Ezzel arányban tetemesen emelkedtek a földhöz kötött közterhek is.

Itt is nyilvánvaló, hogy a gazdasági küzdelemben, amelyet az egyének folytatnak egymás ellen, a szegényebb a gyönge fél, ennek érdekében történik a legkevesebb.

Hazánkban manapság is csak a nagyobb birtokon foly okszerű gazdálkodás, mig a paraszt a régi mód szerint müveli a földet s szinte nehezére esik, hogy eltérjen a régitől. Mig tehát a mezőgazdaság ezen állapotát állandóbb, biztosabb és használat tekintetében jövedelmezőbb alapra nem helyezzük: az ország közgazdasági viszonyaiban tartós javulás nem várható.

III. A tagositás szükségessége.

A gazdálkodás mai rendszerén és pedig a kis birtoknál tehát okvetlenül változtatni kell. De mivel azt a multból erős, sőt elszakithatatlan kötelékek fűzik össze, ezen szálaktól csak gyökeres átalakítás útján szabadítható fel. Ennek pedig egyetlen módja a tagositás keresztül vitele minden eszközzel s minden arra hivatott tényezők közreműködésével.

Manapság azonban, azok közül, kik szellemileg és erkölcsileg hivatva volnának értelmüket és képességüket ily irányban is a közjavára értékesiteni, nem igen akad sem testület, sem szakember, sőt e kérdésről régóta még az irodalom is mélyen hallgat. Maguk a gazdák pedig nincsenek az érettség, a józan belátás azon fokán, hogy a kivitelében bonyodalmas tagositásban rejlő és mutatkozó előnyöket, a sokféle hasznot fölismerjék. De annál inkább hajlandók felülni nehány kolompos felületes és mindig valamely érdekre visszavezethető okvetetlenkedésének, akadékoskodásának.

Hogy a tagositásnak, mint közérdekű ügynek ez idő szerint való lanyha kezelésére, valamint életbevágó

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

feladatára, nemkülönben fentebb csak nagy általánosságban hangoztatott felfogásunk helyességére rámutathassunk: mindezt bizonyítékokkal is támogatjuk.

Ugyanis: ma napság a földbirtok és kivált az évtizedeken át elhanyagolt gazdasági kérdések vannak felszinen. Ezek uralják a törvényhozás és társadalmi tevékenységet egyaránt. Különösen egy pár év óta a gazdasági tevékenységnek oly sokféle jelenségeivel, mozgalmaival találkozunk minden téren, hogy a jelent bátran a gazdasági nagy feladatok korának nevezhetjük.

Sok életrevaló eszme merült fel már a magyar földmivelés föllendítésére. A gazdasági tevékenység mindenütt és mindenben jelentkezik, csodálatosképpen egyedül a tagositás ügye az, mely nem foglal helyet az orvoslást igénylő bajok között. Holott szomorú gazdasági viszonyaink állapotának egyik főoka éppen a földbirtok rendezetlenségében, szétszórtságában s ennek következtében felette nehéz javitásában és módfelett drága megmiveltetésében rejlik.

Épenséggel nem megnyugtató tehát, hogy akkor, midőn a kormányt, társadalmi köreinket, a napi sajtót, valamint magát a közvéleményt is nap-nap után a gazdasági élet mizériái, nevezetesen, a földmivelésben érdekelt társadalmi osztályok mostoha helyzete, a telepités, parczellázás, kivándorlás s más e helyen nem tárgyalható gazdasági bajok foglalkoztatják: a tagositás szükségességére, gyakorlati értékére és hasznára a közfigyelem egy mákszemnyire sem terelődött.

Már pedig a tagositás szintén egy országos fontosságú gazdasági kérdés s mint ilyen, a nemzeti jólét reális föltételeinek, kiváltképpen pedig a gazdasági élet szabályozásának egyik elengedhetetlen követelménye, leghathatósabb előmozdítója, mely által a földbirtokban birt tőkét emelni, fokozni, azt gyümölcsözőbbé tenni lehet.

A fönnforgó gazdasági kérdések közt tehát méltán beilleszthető volna a tagositás ügye is.

A tagositás ugyanis, akár közgazdasági, akár közforgalmi, akár pénzügyi szempontokból nézve, szintén

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

egy napirendre hozandó agrárkérdés, amelynek szükségszerüleg való keresztülvitelére hazánkban még belát-hatatlan tér nyilik és amely müveletnek nagyobb arányban való végrehajtása által, hazánk területének jó nagy része, a jelenlegi gazdasági egyoldalúságából és hátramaradottságából hamarosan kiemelkedhetnék. Mert a tagositás az által, hogy feloldozza a földet a gazdasági kötelékektől, amelyek a szabad gazdálkodást, a szabad rendelkezést megkötik, az okszerű beruházásokat pedig egyenesen kizárják: a földmivelést még bizonyos ipari magaslatra is fölemeli, módot nyujtván minden képzelhető és a legjobban fizető és értékesithető gazdasági termékek termelésére. Tagositott birtokban a gazda bármily költséges befektetést tehet, mert biztos lehet arról, hogy idővel az gyümölcsözni fog. Egyben a tagbirtok a leghatalmasabb rugó és ösztönzés nem csupán a javitásokra és befektetésekre, de arra is, hogy az ember annál nagyobb kedvvel munkálkodjék, mert biztos lehet arról, hogy ő maga veszi hasznát, ha tagföldjén javításokat eszközöl.

Ellenben a mai fordulós gazdasági rendszer mindezt lehetetlenné teszi, mert kénytelen-kelletlen mindenkinek a vetésforgáshoz kell alkalmazkodnia.

A többek közt a parczelláknak a helységtől és egymá tól való távolsága, kivált a roppant rosz és az év téli felében szinte járatlan útak miatt roppant megnehezíti a trágyázást. Az egyes parczellák pedig nem lévén oly nagyok, hogy a takarmány kint a földön eltakaríthatóvá és a jószággal felétethetővé váljék, a távolabbi földek javítására gondot alig fordíthatnak.

Ez az állapot főképpen tarthatatlan azon okoknál fogva, hogy az anyagilag és szellemileg is erősebbek, nagyobb értelmüket, vagyoni tehetségüket nem képesek kellőleg értékesíteni. Egyébiránt is ez a fordulós rendszer ma már sehogy sem illeszthető be a gazdasági szabadság keretébe.

Hazánknak mezőgazdasági jellegénél fogva, — mint azt már fentebb is előadtuk — legfőbb vagyoni erőforrása a földmivelésben gyökeredzik. Mi volna természetesebb

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

tehát, mint hogy oly országban, melynek jóléte, sőt fennállása is jóformán a föld jövedelmezőségén alapszik: számolni kellene mindazon tényezőkkel és befolyásokkal, amelyek a földmivelés és a vele kapcsolatos mezőgazdaság érdekeit előmozdítják. S minthogy a földbirtokhoz egyszersmind a legfontosabb állami és társadalmi érdekek is fűződnek: az ide vágó tudományok, foglalkozások ápolása, a gyakorlati ismeretek és tapasztalatok terjesztése lenne a feladat.

Dehát nálunk bámulatos a közöny és tájékozatlanság mindazon dolgok iránt, amelyek a politikai ízt nélkülözik és a szakszerűség színezetével bírnak. Aligha csalódunk abban, ha azt állítjuk, hogy éppen e tapasztalat riasztja el a gondolkozó, a tettrevágyó s a közdolgok iránt érdeklődő szakemberek legtöbbjét az ily szakdolgokkal való foglalkozástól, különben nem volnának nagyon is jelentőségteljes dolgok annyira elhanyagolva.

IV. A tagosítás elhanyagolásának okai.

Alig van a tudománynak, a közszolgálatnak olyan ága, mely közvetlen, avagy közvetve a földbírtok kérdéseivel összefüggésben nem állana; de viszont alig van a közéletnek olyan tere, melyen az elmúlt századok maradisága, múlasztásai, a sajátságos viszonyok, az évek óta tartó gazdasági válságok miatt, annyi tennivaló kínálkoznék, mint éppen a földbírtok rendezésénél. És mégis itt észlelhető a legnagyobb tétlenség, pedig kevés igyekezettel itt is elháríthatók lennének mindazon akadályok, amelyek a megrögzött szokásokban, ósdi intézményekben és a köznép uralkodó felfogásában feneklenek.

Igaz, nem tagadható, hogy sehol sem oly nehéz az átalakítás, mint épen a földmivelésnél, mert a paraszt még a lényegesen megváltozott viszonyok közt is szívósan ragaszkodik a hagyományokhoz. Ez azonban nem változtathat a dolog érdemén. A vezetés feladása épen abban áll, hogy az ily téves hitből az embereket okkal-móddal ki kell józanítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Mindez nem üres frázis, hanem rideg valóság. Nemhogy széles e hazában állandóan napirenden levő kérdés volna a tagosítás ügye, de még az érdekelt szakköröket sem igen foglalkoztatja, aminek nyílván való bizonyítéka már az is, hogy közgazdasági irodalmunknak a birtokrendezésekre vonatkozó ága, az újabb időkben olyannyira elhanyagolt, olyannyira szegény, hogy alig képes számbavehető irodalmi termékeket felmutatni. Sőt elmondhatni, hogy mióta jeles úrbéri kapaczitásaink, hírneves tagosító mérnökeink letették a tollat, amelylyel a múltban oly nagy hívatottsággal és sikeres eredménynyel szolgálták a birtokrendezések ügyét: a szakirodalomnak ez az ága úgyszólván parlagon hever.

A múltakban, neve etesen az első birtokrendezési (1836. VI. és X.) törvényczikkelyeknek meghozatalától kezdve egészen az 50-es évek végefelé ig a birtokrendezési ügyek, már korszerűségüknél fogva is, igen beható méltánylásban részesültek. Az akkori legjobb publiczisták, jogtudósok, táblabírák, tiszti és uradalmi ügyészek, a tagosító mérnökök közül is többen, kiváló művekkel, számtalan értekezésekkel gyarapították a birtokrendezéseket tárgyazó irodalmat. Ezeknek a műveknek nagyrésze ma már azonban csupán a történeté s legfölebb kulturtörténeti jelentőséggel bírnak. Kidőltek az élet sorából nagyrészt azok az úrbéri bírák és tagosító mérnökök is, akik a birtokrendezések közül elismerésreméltó érdemeket szereztek anélkűl, hogy utódokat hagytak volna hátra, kik e speczialis hívatásban találnák működésüknek és tevékenységüknek talaját. Igy az e téren való tevékenység mind szellemileg, mind pedig a gyakorlatban egyre alább szállott s majdnem egészen megszünt. Ma már Magyarországon szórványosan, csak itt-ott fordúl elő elvétve egy határ tagosítása.

Ennek az eléggé szomorú jelenségnek okát is kívánjuk adni.

Az egyik az, hogy a birtokrendezések, az ország erdélyi és kapcsolt részeinek kivételével, hazánkban kisebb mértékben még 48 előtt, tehát a föld felszabadítását megelőző időkben, nagyobb részben pedig 48 után, kivált-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

képpen pedig az alkotmányos aera beálltának első évtizedeiben vitettek keresztül. Azóta pedig az anyaországban az íly fajta feladatokkal alig törődik valaki.

A másik az, hogy utóbbi időben a teknikai feladatok annyira megsokasodtak, hogy nálunk ez idő szerint is kevesebb a mérnök, mint az a munka, mely mérnököt kíván. Így a szükség és gyakorlat híján alig akad mérnök, aki a birtokrendezés terén működne, aki a sokoldalú birtokrendezési ügyekben kellő jártassággal bírna, vagy ezen ismeretek megszerzés t termékeny, hasznos dolognak tartaná, igazabban: aki a birtokrendezés terét kenyérkereső pályának tekintené.

Már pedig annak daczára, hogy Magyarországon — közhiedelem szerint — a tagosítások s egyéb birtokrendezések évtizedek óta bevégződtek, ma is akadna ilyen munka bőven és folyton, csak találkoznának elegendő vállalkozók, akik a tagosításnak, a közlegelők felosztásának a nép körében propagandát csinálnának, a munkát magát közmegelégedésre és ambiczióval végrehajtanák. Mert ugy áll a dolog e tekintetben is, hogy a közvéleményt elő kell készíteni az íly akczióra is, miután a köznépnek jóformán még megközelítőleg sincs helyes fogalma az íly művelet gyökeres megoldásáról s természetében rejlő bizalmatlanságánál fogva, ellene van minden újításnak.

Vannak ugyanis egész vármegyék, egész vidékek, ahol az akkori időben sebbel-lobbal nyélbeütött, úgynevezett: *„határrendbeszedések“*, *„határosztályok“*, *„tagosztályok“*, *„összesítések“* csak czímét viselték a tagosításnak, tényleg pedig a legtöbb helyen csupán szabályozással kapcsolatos kicserélések történtek a volt földesurak és a volt úrbéresek földjei között. Mig igazi tagosítás csak kevés helyen s főleg az Alföld nagyobb határral bíró községeiben ment végbe, ahol a tagbírtok a tanyai belterjesebb gazdálkodásnak vetette meg alapját. De itt is a legtöbb helyen a közlegelő fenhagyatott és csak később került sok kinlódás és pörösködés után felosztás alá. E kétszeres s roppant nagy izgalmakkal lefolyt munka a birtok megoszlását s a birtokállapot újabbi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

felforgatását eredményezte. Újabbi telekkönyvi átalakítást, új kataszteri munkálatok készítését vonta maga után, mely műveletek az államnak s a községeknek egyaránt jókora költségeket okoztak.

Egyébiránt ezeknek a birtokrendezési műveleteknek tulajdonképeni czélja és értelme csupán abban rejlett, hogy a volt földes urak birtoka a volt úrbéresekétől végképen elkülönittessék. Ahol azonban a földes úr és a mérnök okkal-móddal érvényesíthette befolyását, ezzel kapcsolatban az úrbéresek birtoka is tagosítás alá került. Ezek a községek felette jól is jártak, mert ily helyeken felkapták a tanyai gazdálkodást, mely rendszerben jobban gazdálkodhatnak és sokkal értékesebbé vált a föld. De az ilyen helyek inkább a kivételek közzé tartoznak. Most már szánják-bánják, hogy ez alkalommal nem mentek bele a tagosításba, de már késő, újra kezdeni meg nehéz.

Másfelől pedig az ország erdélyi és kapcsolt részeiben a birtokrendezések jóformán csak az újabbi időkben vettek nagyobb lendületet. Kiváltképen pedig azóta folynak a legjavában, mióta bizonyos ellenszolgálat fejében az állam is hozzájárul a tagosítási költségekhez. (1892 : XXIV. t.-cz.) Itt is bőven nyilik tér és alkalom az ily természetű munkálkodásra, de hát amint fentebb is szó volt róla, a mérnökök közül vajmi kevesen keresik az e pályán való boldogulást.

Innen van aztán, hogy a kormány előmozdítani kívánván Erdélyben a birtokrendezések ügyeinek leforgását, alig három évtized alatt három törvény is hozatott, nevezetesen: az 1871 : LV., az 1880 : XLV. és az 1892 : XXIV. t.-czikkelyek, mely törvények alapján intézkedés történt az irányban is, hogy a birtokrendezésekkel kapcsolatos műszaki teendőket, okleveles mérnökök hiányában, oly egyének is elláthassák, akik évek hosszú során keresztül e téren mint segédek munkálkodva, képzettségüket gyakorlati úton szerezték meg, emellett pedig az illetékesvizsgáló bizottság előtt sikeresen letett szó- és írásbeli vizsga után, mint birtokrendező mérnökök erre jogosítványt nyertek. Erdélyben tehát a birtok-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

rendezési munkálatokat többnyire ily minősítéssel bíró mérnökök végezték és végzik ma is, s mint volt hitelesítőmérnök mondhatom, általános megelégedésre.

Magyarországon ellenben az 1832—6. évi bírtokrendezési törvények (VI. és X. t.-cz.) vannak érvényben ma is, azzal a módosítással, amely az 1871 : LIII. törvényczikkben foglaltatik. A módosítás nem annyiban a lényegre, mint inkább az eljárásra terjed, amennyiben a bírtokrendezések ügyét a közigazgatás kezéből kivette és az 1872-ben felállított kir. törvényszékek hatáskörébe útalta. Itt azonban továbbra is fenmaradt a régi gyakorlat, mely szerint bírtokrendezési munkálatokat csak okleveles mérnökök vállalhatnak s végezhetnek. Sajnos azonban, hogy az ily munkálatok, főleg mérnökök hiánya miatt, már régóta fennakadtak.

Hogy ezen állításunk nem áll ellentétben a tényekkel, tanúbizonyságul szolgálhat a következő eset. Bács-Almás község előljárósága közelebbről egy küldöttséget menesztett a pénzügyminiszterhez azon kérelemmel, hogy a tagosítás végrehajtására egy kataszteri mérnököt rendeljen ki, mert nem kapnak mérnököt. Az ily példákat más vonatkozásban sokszorosíthatnók még, de azt hisszük, ez is elég annak bebizonyítására, hogy újabb időben a mérnökök nem tulajdonítanak eléggé nagy fontosságot a tagosításnak. Említett esetben egy 10 ezer holdon felüli határról, tehát nem is kis vállatról van szó.

Annyi bizonyos, hogy akár tudományos kezelés, akár gyakorlati oldaláról nézzük a dolgot, a bírtokrendezési ügyek a legszövevényesebb feladatok közzé sorolhatók, melyek helyes irányítása és végrehajtása, a tudás mértékén kivül, sokoldalú tapasztalatokat tételeznek fel. A bírtokrendezési ügyekkel kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretek nem is egy, hanem több szak körébe tartozók, amennyiben részint jogi, részint teknikai, részint gazdasági jelentőséggel bírnak. De koránt sem oly hálátlan e pálya, hogy egy mérnök ambiczióját, tudását, anyagi tekintetben pedig igényeit is ki ne elégithetné. Ellenkezőleg, a tisztességes megélhetés biztosítékai mellett, fontos hívatást is tölthet be, mert egyben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

az ország gazdasági érdekeit is előmozdíthatja. Egy község határának sikeres tagosítása által mindenesetre nagyobb szolgálatot tesz a köznek, az országnak, mintha egy kaszárnyát épített volna és habár e munkája után szerényebb jövedelemre tarthat is igényt, az az erkölcsi tudat, hogy minden jól tagosított községgel megmentett egyet a pusztulástól, szintén csak nyomhat valamit a latban.

Panasz és elégedetlenség nyilatkozik már mérnök körökben is, hogy mind nehezebb lesz a megélhetés, mind nehezebben juthatnak a végzettek képzettségüknek megfelelő állásokra. Ime, itt van egy elhanyagolt tér, melyen hasznos közgazdasági tevékenységet lehet kifejteni, ahol a kellő gyakorlattal bíró, dologkedvelő mérnök mindenkor megtalálja munkájának jutalmát és a mellett tudásával, értelmével, munkájával ezrek boldogulásának útját is megnyithatja.

Hogy a birtokrendezések ügye még nagyon is rendezetlen állapotban van, már az is mutatja, hogy habár az egyideig kétfelé szakadt magyar nemzetnek sikerült ismét egyesülnie s noha alkotmányos életünk helyreállításának már negyedik évtizedében vagyunk, máig sincs e tekintetben egységes törvényünk. Mások az előföltételek és más az eljárás is Magyarországon, mint Erdélyben. A többek közt Magyarországon a tagosítás megengedhetősége még mindig ahhoz a föltételhez van kötve: ha a tagosítást kivánók birtoka a tagosítandó határnak felerészét teszi; míg Erdélyben már egynegyedre szállott alá, melyhez a községi, közintézeti, köztársulati, erkölcsi testületek és kiskoruak birtoka is hozzá számítódik. A megengedhetőségre ugyanez volna kimondandó az anyaországra nézve is s mindjárt nagyfordúlatot venne a dolog. Másrészt pedig kivánatos volna, hogy az állami hozzájárulás a magyarországi tagosításnál is kimondassék, mely által kettős haszon háramlanék a birtokos közönségre és pedig, egyrészt 20%-kal alább szállítaná a mérnöki munka költségét; másrészt megtakarítaná egy új kataszteri felmérés tetemes költségeit.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Szóval, az igazságnak tartozunk annak konstatálásával, hogy e téren beláthatatlan időre még sok a tennivaló. S mithogy a tagosítás és egyéb birtokrendezések kivitelben mégis csak elsősorban mérnöki feladat: ki volna illetékesebb és hivatottabb e tekintetben kezdeményezni, az illetékes forumoknál közrehatni, a társadalmi tényezők érdeklődését fölkelteni, a közvéleményt ébreszteni, serkenteni, buzdítani, a szakerőket e közhasznú foglalkozás útjára terelni: mint egy oly tekintélyes testület, amilyen egyletünk. Bármily sokoldalra is terjed egyletünk tevékenysége, mindenesetre kívánatos és szükséges, hogy a birtokrendezések ügyét is figyelemben és méltánylásban részesítse, mert teszem fel a tagosítás nemcsak gazdasági fontossággal, hanem fölötte nagy politikai háttérrel is bír. Egyrészt a közgazdaság érdekeivel szorosan összefügg, másrészt az egyedüli mód, mely az intenzivebb gazdálkodásra vezethet. Ez pedig nekünk vagyont, több jövedelmet biztosít.

A tagosítás előnyeit meddő dolog volna tovább is bizonyítgatni, hanem ehelyett inkább rátérünk azoknak az ellenvetéseknek felsorolására, melyeket a tagosítás ellen általábaan felhozni szoktak.

V. Érvek a tagosítás ellen és mellett.

Elvből azok ellenségei a tagosításnak s ezzel együtt a közhelyek felosztásának,kiknek a rendezetlen állapot munkát, keresetet ad és a kiknek az izgatás-lázítás a mesterségök, mely réven rendesen jogtalanul jövedelmet huznak a közbirtokból. Ezek csupán azért akadékoskodnak, hogy a zavarosban annál inkább kényök-kedvök szerint halászhassanak. Természetes tehát, hogy iparkodnak a tagosítás útjába minél több akadályokat gördíteni. Ilyen kolomposok minden községben találhatók.

Szerző, földéhes emberek, ha nincsenek is sokan, akik így tesznek, de annál többen vannak akik így gondolkoznak, azért ellenzik, mert a tagosítás után megdrágul a föld s így kevesebbet szerezhetnek. A leg-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

többje a gazdáknak minden megfontolás nélkül, csupán bizalmatlanságból, balhiedelemből, megátalkodottságból, tájékozatlanságból tüntet ellene.

A legáltalánosabbak és pedig nem elszigetelt, hanem széles e hazában hallható ellenvetések a következők, melyekre egyben pontonkint mindjárt a feleletet is megadjuk.

Először is, úgy vélekednek sokan, hogy ha tagban van a birtok, az egész termés ki van téve a jégverésnek, míg ha az egész határban szanaszét fekvő, kisebb területű parczellák közül ér egyet-kettőt: a kár könnyebben elviselhető.

A jégveréstől való rettegés, melyben a sokaság, korlátolt felfogásánál fogva vakon osztozik, nem tekinthető másnak, mint balhiedelemnek vagy megrögzött eszmének, avagy malicziozus ürügynek. A tapasztalat épen nem azt bizonyítja, amit a köznép tart, hogy a jégverés keskeny szalagvonalban szokott pusztitani s csak ritka esetben éri az egész határt, ellenkezőleg inkább az az eset fordul elő, hogy — ha már bekövetkezik, — nem keres az dülőket, határokat, hanem — mint legközelebbről is, 1898-ban a dunántúli részben — egész vidékeket tesz tönkre. Másrészt pedig a jégverés nem évenkénti csapás s nem is olyan veszedelem amely ellen védekezni nem lehetne. Akinek félteni valója van, aki mindenáron biztosítani kivánja magának az évi termést, megtalálja módját a biztosításban, hisz az ily intézetek a czélból alakúltak, hogy bizonyos összeg lefizetése mellett elvesse aggodalmát a gazda, az esetleg érhető jégkártól. Tagosított birtokban ezt annál is inkább módjában áll megcselekedni a gazdának, mert kevesebb költséggel, kevesebb munkaerővel, czélszerűbb gazdálkodást folytathat és több termésre is számíthat, amiből a jégkár elleni biztosítás díja is könnyebben kikerülhet.

Ezzel kapcsolatban egy másik kérdés is merül fel, amire meg épen a gazdák nem fektetnek súlyt. Nevezetesen: ha oly nagy jelentőséget tulajdonítanak az állandóság jellegével épen nem bíró jégkárnak: majdnem érthetetlen, hogy miért nem féltik a már learatott, ké-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

vékbe, keresztekbe rakott s huzamosabb ideig kint a határban csupán felületes őrizet alatt levő terméstt, a nagyobb veszedelemtől: a mindent felemésztő tűztől, mely ellen, kivált faluhelyeken, még az egymás mellé rakott asztagokat sem igen biztosítják, noha a tűzeset a jégverésnél gyakoribb és pusztítóbb? Ez is egy okkal több arra, hogy a köznép fonák nézetét helyesebb irányba tereljük.

Másodszor nagy az aggodalom, hogy ha a tagositással kapcsolatban a közlegelő is felosztás alá kerül és nem lesz közlegelő, nem lesz ugar és nem lesz közös csordás, gulyás és kanász; a kisbírtokos nem tarthat marhát, juhot, sertést, libát, pulykát stb.

Ez az ellenvetés már a hagyományos gazdasági rendszerben gyökeredzik, miért is a multba visszamenőleg kívánjuk e felfogás tarthatatlan voltát kimutatni.

A föld felszabadításáig (1848) a viszonyok éppen nem voltak olyanok, hogy a földmivelés nagyobb lendületet vehetett volna. Ide vonatkozó adataink pedig azt mutatják, hogy az okszerű földmivelés elébb a nagyobb uradalmi birtokon honosodott meg, de ott sem valami régen. Igy például a Csongrádmegyében fekvő gróf Károlyi Alajos-féle uradalom, mely hazánkban az elsőrendű mintagazdaságok közé tartozik, csak 1828. óta lett parlagból országszerte hires gabnatermőfölddé. Más nagy uradalmakban is a belterjesebb gazdálkodás, a birtokrendezések befejezése után kezdődik, a művelés alá vett területek nagyobbodása pedig a vizszabályozásokkal kapcsolatban egyre tart.

Abban az időben, amikor alig volt egy talpalatnyi föld, melyen ne dúlt volna török-tatár, német, hajdú, kurucz és labancz seregeknek kegyetlen dühe; amikor sem emberi élet, sem vagyon nem volt biztonságban, hanem mindez az erőnek, a hatalomnak közprédául szolgált; midőn közlekedési útaink csak főbb vonalokra terjedtek s inkább hadi czélokból épültek; a Dunát kivéve, vizi útjaink nem voltak, vasútak nem irányították a közlekedést, midőn a termelést csak nehezen és roppant olcsó árban lehetett értékesíteni; ellenben ló, marha és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

más lábas jószág nagy keresletnek örvendett; midőn alig volt az országban elkülönített magántulajdon, hanem országszerte a földközösség dívott, mely rendszerben bizonyos időben a határnak más-más része került időszaki felosztás és mivelés alá s az a jobbágy, ki a neki jutott nyilast szántotta-vetette, dézsmával tartozott földesurának: a földnek csak elenyészőleg csekély része volt eke alá vonva s a föld területének tulnyomó része legelőül használtatott s kizárólag az állattenyésztés vitt főszerepet nemcsak a hegyes vidékeken, hanem a síkokon és rónaságokon is. A gazdálkodásnak ez a neme a régi nomád pásztori életmódnak felelvén meg, a gazdaság törzse és táplálója, a birtok rendezések keresztülviteléig az állattenyésztés maradt. Igy a közlegelő a köztudatban mint a hajdani közös tulajdonnak és közös gazdálkodásnak maradványa, nélkülözhetetlennek mutatkozott.

A volt jobbágytelkeknek egyéni tulajdonba menése után, a volt úrbéresek volt földesuraiktól gazdaságilag is különváltak s ekkor az eddigelé közös közlegelő is rendezés tárgyát képezte, mídőn is vagy a tagosítással kapcsolatban, vagy pedig a nélkül is, az úrbéresek közlegelője elkülöníttetett. Ez az állapot nemcsak a tagositatlan, de az azóta tagositott legtöbb községben is fenmaradt, vagy legfölebb kikerekítés alá esett.

Az ilyen közlegelő, mely annyira kedvelt s melynek fentartásáért a köznép kézzel-lábbal küzd, többnyire olyan terület, melyet a határrendezéskor, mint mivelésre nem alkalmasat, a jobbminőségü földektől különítettek el. Tüskés, bokros, ebfejkoros, mocsaras, vagy homokbuczka abban az állapotában, amint a természet megalkotta, melyen soványan él s helyenként csak jár-kél a jószág. E mellett időről-időre csak romlik, mert a rajta képződő vizmosásokat, a hegyekről lemosott kőtörmeléket, az esők, hóolvadások meggyült vizét, a hegyoldalokról lerohanó árt, a felburjánzó giz-gazt senki sem veszi figyelembe, senki sem szabályozza; szóval egy oly gazdátlan terület, mely csak pusztításnak, de javításnak egyáltalában nincs kitéve. Ebben az állapotában legeltetésre csak rövid ideig alkalmas s inkább csak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

arra való, hogy legyen hely, a hová a barom kijárhasson. Igy tehát rendeltetésének sehogy sem felel meg, de ha felosztás alá kerülne, javítás mellett szántót, kaszálót, szőlőt, erdőt, avagy gyümölcsöst lehetne belőle csinálni, aszerint, amint jobban felhasználhatónak mutatkoznék.

Nyilvánvaló, hogy addig, mig közös a terület, épenséggel senki nem törődik vele, de amint gazdát kap, annak már jól felfogott érdekében áll, javitás által minél jobban hasznosítani. Száz és száz példát lehetne felhozni arra, hogy egy jól vezetett árok, az eddigelé használhatatlan mocsarat, a legjobb rétté varázsolta; hogy sivatag homokbuczkák, melyek még a szomszéd földeket is folyvást rontották, felosztás után virágzó szőlőtelepekké váltak.

Ellenben, ha a közlegelő jó minőségű föld, mely magtermelésre is alkalmas, fölöttébb nagyobb értékűvé válik s többszörös hasznot hajt, ha felosztás útján müvelés alatt álló földdé alakul.

A közlegelő tehát a mai kor szemüvegén nézve s a megváltozott gazdasági viszonyok mellett, csak kellemetlen örökségnek tekinthető, mely hasonló az olyan rossz szokáshoz, amibe annyira beletörődtünk, hogy azt idők jártával jónak, változhatatlannak ismerjük, akár helyes, akár nem. A közérdek okvetlen megszüntetését kívánja, mert egyrészt akadályul szolgál az intensiv földmivelés fejlődésének, másrészt pedig kizárja a rossz talaj megjavítását, amit csak az állandó tulajdonos képes keresztül vinni, mint akinek legfőbb érdekében áll minden talpalatnyi földjének lehető legjobb megmüvelése.

Ezzel azonban nem az van mondva, hogy legelőre ne volna szükség, csupán arról van komoly szó, hogy ne maradjon közösségben, közprédaságban, hanem ezt a területet is egyéni tulajdonná kell tenni, mert amint gazdára akad, befásítás, árkok, gátak, tövisirtás, fogasolás és más mesterséges módok által egyrészt a pusztaföld jelentékenyen megjavitható volna, másrészt a közlegeltetés megszüntetése által elejét lehetne venni a többnyire érintkezés utján terjedő marhavésznek, száj- és körömfájásnak s más hasonló betegségeknek, melyek csirái a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

csordában, a közitatóban fészkelnek. Az a kár, melyet a nép az ily módon elharapódzott betegségek következtében szenved, a jószág elkülönítése folytán a minimumra apadna, az által pedig, hogy a jószág gondozására egész éven át figyelem fordittatik, a marhaállomány értéke tetemesen növekedne. Mert nagyon is igaz az a közmondás: „A gazda szeme hizlalja a jószágot."

A közlegelő — mint ódon intézmény — megfelelhetett a régi viszonyoknak és szükségleteknek abban a korban, midőn az állam, a megye, a község, a család és az egyén igényei nem messzi terjedtek, midőn olcsó világot éltek s nem esett minden számítás alá; de ma már a gazdasági szükségletek, a munkabér, a sokféle közterhek emelkedésével, a valóságos gazda érdekeivel homlokegyenest ellenkezik az ilyen idealis állapot fentartása, mert káros és veszedelmes.

Igenis lehet váltógazdaság mellett marhát, birkát, sertést, egyéb barmot tartani közlegelő nélkül is, sőt jóval többet, mert a közös legelőből jutott rész, aminek legalább is fél katasztrális holdnak kell lennie, mert kisebb rész jutalékul ki nem hasitható, akár külön kiadva, akár a tagban kiosztott többi illetménynyel együtt, sokkal hasznosabban kezelhető és értékesithető.

A legelő felosztásának ott, ahol a népesség szaporodása folytán kevés a szántóföld, s a földek megmunkálására van elegendő munkáskéz, tagositás után is helye van.

Az állattenyésztés első feltétele a bőséges takarmány, a rendes, jó vizzel való itatás, a gondos ápolás, amiben a kopár közlegelőn élősködő jószág épen nem részesül, míg ellenben a tagbírtok módot és alkalmat nyújt a gazdának mesterséges takarmány termelésére, kevés költséggel és berendezkedéssel több táplálékanyagra tehet szert, posványos víz helyett szemelőtt levő barmait rendes időben, friss vizzel láthatja el s ami szintén nagy jelentőségű: gondoskodhatik arról is, hogy forró napokon jószágai árnyas, szellős helyen találjanak az eltikkadástól, a legyek bántalmaitól menedéket. Az istálózás behozatalának hasznairól, a marhaállomány

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

minőségének javulásáról, a trágya megtakarításáról, annak czélszerű felhasználásáról ezek után fölösleges volna még érvelni.

Egyetlen előnye a közlegelőnek az, de ez is csak méltányossági és nem jogi alappal bír, hogy szegénysorsú s csupán házzal birók is tarthatnak a közlegelő mellett jószágot. Sőt akadnak közülök olyanok is, kik több marhatartás által, több hasznot húznak a közlegelőből, mint akár az első bírtokos. De ez koránt sem ér fel azzal a veszteséggel, mely a betegségek elterjesztése ártalmában, az okszerűbb hasznosításban rejlik. A község földbírtokosainak összérdeke mindenesetre fölébe helyezendő a szintén hagyományos természetű élősdiségnek s nehány tengődő ember jószágtartási lehetőségének.

Mind e tényezőket sorakoztatva, igazán érthetetlen a közlegelő további fentartása, mert sem az egyén, sem az összeség érdekeivel ma már össze nem egyeztethető, a gazdasági életre pedig csak bénítólag hat, amennyiben legfőbb akadálya a belterjesebb gazdálkodás terjedésének.

Harmadik ellenvetésűl azt hajtogatják, hogy költségesebb a gazdálkodás tagosított bírtokban, mivel az új bírtok rendbehozása, nagyobb bírtokban a majorságok, tanyák, gazdasági épűletek felépítése sok költséggel jár.

A tagosítás természetes következménye, hogy a három vetés-forgást, mely szerint a bírtok egyharmada ősszivel, másik része tavaszival vettetik be, a harmadik rész meg ugar marad, a váltó-gazdaságnak kell felváltania. Ez az átmenet és új berendezkedés bizonyos, hogy kezdetben nagyobb munkát és beruházásokat kiván. Ha azonban számba vesszük a tagbírtok előnyeit, nevezetesen: hogy a bírtokos egész szabadon rendelkezhetik új tagjával, amelyben anyagi erejéhez mérten oszthatja be a mívelésre szánt földet és pedig annyi táblára, a hány év alatt folytonos mívelés által azt meg is trágyázhatja; hogy tetszése szerint gabonatermelésre, avagy állattenyésztésre, avagy mindkettőre rendezheti be bírtokát; ha számba vesszük csupán azt a nyereséget, amely az azelőtt birt s a határban szanaszét fekvő apró parczellái-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

nak részletenként való megmívelésére, a trágya kihordására, a termés behordására, tehát csak az ide-oda járásra fordított idő és munkaerő megtakarításából származik: bátran állíthatjuk, hogy a tagosítással és az új birtok rendbehozásával járó költségek már az első évben bőven megtérűlnek.

Az egész gazdasági rendszer átalakúlásából, a rendezett állapotból származó előnyök oly sokfélék, hogy azok tűzetesebb felsorolására, a helyszüke miatt, itt ki nem terjeszkedhetünk.

Más szempont alá esik egy nagyobb birtok, mely a községtől rendesen távolabb is esvén, nagyobbmérvű építkezést, befektetést igényel, de a tapasztalat mindenütt igazolta, hogy az ily befektetés fényesen kifizette magát.

Ugyanis itten a munkaidő és a munkaerő nagyobb arányban való pazarlása, számszerűleg összegezve, még kedvezőbb eredményt mutathat fel. Mert, míg a kisebb gazda maga és családja tagjaival a községből mívelhette a tagosítás előtt földjeit: addig a földbirtokosnak nagyszámú fizetett cselédséget, napszámosokat kellett tartania, kik csupán az ide-oda járással, a felügyelet hiánya miatt, sok időt pocsékoltak el. Az összesített birtokban, szemben ezzel, kevesebb cselédségre, kevesebb segítő munkaerőre van szüksége a birtokosnak s hogy a felügyelet és a dolgok folyása iránti intézkedés is nagyon meg van könnyitve, bizonyítani fölösleges volna. Az ily befektetés tehát csak gyümölcsöző lehet.

Ha a birtokos máskép nem boldogulhat, a berendezkedés czéljából hitelhez is folyamodhat, hiszen ma már elég olcsó a pénz, s ami a földbe van fektetve, nem kidobott, hanem kamatozó tőke. Valamikor lehettek és csekély számban talán ma is vannak olyan puritán felfogásúak, kik semmi szín alatt nem veszik igénybe a hitelt, de hát az a boldog kor már rég lejárt s épen az a félszeg, ki a hitel nyújtotta előnynyel okszerűen élni nem tud.

Bármiként is üssön ki tehát a tagosítás egy olyan birtokosra nézve, akinek birtokrészletei szerte-széjjel fe-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

küdtek a határban, ki a forgás kényszere miatt arra volt szintén útalva, hogy fordulókban levő parczelláiban csak a szokott növényt termeszthette: a tagosításból csak nagy hasznot várhat, mert már maga azon körülmény, hogy összes birtoka egy tagban van, értékét oly annyira fölemeli, hogy ez maga hamarosan kárpótolja mindenrendű költségeiért. Az építkezési és más beruházási költségek, a föld czélszerűbb mívelése által biztosított s hovatovább fokozódó aránytalanúl nagyobb jövedelmének alakjában, bizonyára busásan megtérülnek.

Egyébiránt csak elismeréssel lehet adózni földesurainknak e tekintetben, mert valóban ritka kivétel számba megy az, hogy közülök valaki a tagosítást ellenezze.

Negyedik kerékkötője a tagositásnak a köznép azon téves nézete, hogy sok határt azért nem lehet tagositani, mert a határnak egyik része igen jó minőségű, másik fele meg épen rossz ; s igy megeshetnék az, hogy némelyeknek mind jó föld, másoknak pedig mind rossz föld jutna; másrészt a határ bizonyos része, a talaj természeténél fogva, csak buzavetésre, másik része meg csak kapás növények termelésére alkalmas s igy szintugy megtörténhetne, hogy azok, kiknek tagjok oda esne, csupán buzát, avagy kukoriczát, répát stb. termeszthetnének.

Annyi bizonyos, hogy a legjobb határban is találhatók különböző minőségű földek, melyek termőképessége nem egyforma s mivelés tekintetében is elütők egymástól. Úgyszintén mindenütt akadnak kisebb-nagyobb területek, melyeken aszerint, hogy mi a talajban a túlnyomó alkatrész s mennyiben veszi be, vagy párologtatja el a vizet, hogyan emésztí el a trágyát, csak bizonyos növények termeszthetők. Dehát azért történik az osztályozás és becslés, hogy a jó és gyengébb földek a felállitott osztályok külömbsége szerint, alkalmas szakértők közremüködése mellett, kiegyenlittessenek. Oly helyeken pedig, hol a határ, mondjuk, felében agyagos, felében kova, mész avagy szikes talajból áll s a minőség osztályozás útján megelégedésre ki nem egyenlíthető: kívánatra és azon esetben, ha a tagok kiszakítása nem történhetik meg

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

akként, hogy mind a két minőségű talajból megfelelő rész volna bevonható: az illetmények két tagban is kiadhatók.

Egyébiránt a magas osztályozású jó földek épen nem kapósak, mivel a jóból kevesebb, a gyengébből meg nagyobb terület esik.

Minden okszerű gazda igazat fog adni annak a gazdatisztnek, aki a nagyajtai kiosztási munkálatok hitelesítése alkalmával azt mondta: „nincs rossz föld, csak rossz gazda van". A földet sokféleképpen lehet javítani, termékenyebbé tenni és pedig gondos mívelés és trágyázás által. A természeti hiányt pedig épen a vetés-forgás változtatása, u. m. a kalászos vagy gabonafélék, a hüvelyesek, a gyökérnövények és a takarmánynemüek oly módon való felváltása által lehet pótolni, hogy noha az illető növény díszlik, egyúttal más növény számára táplálékot ad vissza a talajnak.

Innen van, hogy a gabonanemek a kapált növényekkel felváltva termesztendők, mert míg az egyik a földet gyengíti és megvadítja, a másik új táperőt ad neki és szelidíti. Már maga a mivelés is jelentékenyen emeli a talaj termőképességét. Igen természetes, hogy a gazdának ismernie kell földjének és a termelésre alkalmas növények tulajdonságait.

Szó sem lehet tehát arról, hogy a tagositásnak a földek minősége, vagy a talaj külömbözősége akadályul szolgálhatna. Tapasztalt mérnök már az elhelyezkedésnél, történjen az egyezség vagy itélet alapján, számol az ily esettel. Rosszabb minőségű s ennélfogva nagyobb területet csak olyanoknak javasol, akiket képeseknek tart arra, hogy azt meg is javitják.

Csak meg kell nézni egy tagositott határt pár év mulva a kihasitás után és látni lehet, hogy a váltógazdaság, a munkás gazda, mily csodákat mivel. Hogy azok a rossznak kikiáltott földek hogyan néznek ki és mit képesek teremni rendszeres mivelés, állandó javitás alatt. Mert a vetés-forgás mellett, ha nem is pihen a föld, azon oknál fogva, hogy az egyik növény mindig hagy sőt készit a másiknak tápszert, termőképességéből nemhogy veszitene, de azt egyenesen fokozza is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ha meg épen előfordulna is az az eset, hogy a határnak valamely része kizárólagosan csakis kalászos, avagy kapásnövények termelésére volna használható és e körülményre az elhelyezkedésnél nem terelődne ki a figyelem, avagy ezt tudva sérelmesnek tünnék fel a két tagba való kiszakitás: még mindig százféle módja van annak, hogy az ily természetű föld is jól hasznositassék, anélkül, hogy egymásután ugyanazon gabonanem vettetnék az ily földbe, mert egyrészt a gazda szükségleteit másként is kielégitheti, de meg lehet párositani is a kalászos, avagy a gyökérnövény termesztést a takarmány termeléssel és viszont. Ma már mindent lehet értékesiteni és könnyű szerrel beszerezni. Magát a forgalmat épen az élénkiti, ha egyiknek eladni, másiknak venni valója van. A mi népünk konzervativ természeténél fogva azonban inkább eladni, mint venni szeret. Már elégedetlen, ha nincs mindenből elég. Mezőgazdaságunk legfőbb baja épen abban rejlik, hogy mindenki ugyanazt termel s ugyanazt bocsátja piaczra.

Dehát, eléggé sajnos, köznépünk még azzal a szegedi gazdával tart, aki, habár nagy volt a buzatermés; habár sok volt a kukoricza, zab, árpa és széna termett bőven; áldásos volt a szüret is: de mert a tök rosszul ütött be, ócsárolta a jó esztendőt.

A tagositás czélja ugyan az, hogy lehetőleg egy tagba adassék ki mindenkinek illetménye, kivéve az állandó jellegű, természetes réteket, de a felhozott esetekben már a békesség kedvéért is a jelentkezőknek két tagot kell adni. A siker nélkülözhetetlen feltétele: a közmegelégedés.

Ötödik pontul szolgál az az ellenvetés, hogy tagositott birtok csak váltógazdaság mellett hozhatja be a tagositásra és a tagbirtok rendbehozására forditott költségeket, csakhogy közép birtokosok — 10 holdtól 50-ig — váltógazdaságot, kivált sovány földön, nem folytathatnak, mert táblákra, turnusokra kellene a tagot felosztani s nem volna erejük rendszeresen megtrágyázni. A kisbirtokosok meg attól félnek, hogy ha nem lesz ugar s nem legel azon a csorda, a föld nem trágyázódik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A földmivelés megköveteli, hogy a föld jó megmunkálása mellett, a folytonos aratások által tápláló alkatrészeitől megfosztott föld trágya képiben visszakapja az elvont tápanyagokat, mert különben a legbujább talaj is végtére kimerül. Hogy népünk már erre is gondol, jele a haladásnak. Nem is oly régen az alomszalma állati ganajjal összekeverve, az egész Alföldön tüzelő- és épitőanyagul szolgált s *„csak a bogár szántotta s a pacsirta trágyázta a mezőt“*. Mióta pedig magtermelésre terelődött a gazdaság, még a hajdani vizfenékek, mocsarak helyén is vetés zöldül. A szükség és kényszer rávezette tehát a gazdát arra, hogy földjének minden részét javitás és mivelés alá vegye, valamint az elvont tápanyagnak pótlására. De már a tagositás eszméjével nehezen tud megbarátkozni, ami csakis a tudatlanság természetes vonakodásának tulajdonitható.

Hogy a közép birtokosok nem volnának képesek tagositott birtokukat a vetésforgáshoz megkivántató 6, 9, vagy akár 11 turnusra osztott táblák szerint kellően megtrágyázni s az igy berendezett váltógazdaságot sikeresen folytatni: csak mesebeszéd számba jöhet, amely állitás már magában foglalja a czáfolatot is. Hát eddigelé hogyan birták megtrágyázni a határban szerte fekvő parczelláikat? Minden bizonnyal még nehezebb körülmények között. Bérbe — felibe-harmadába — adták a távolabbi földeket, az utak járhatatlansága miatt egyáltalában nem trágyázták, hanem ugarnak hagyták s elégnek találták, ha azon a jószág legelt. De hiszen mindez tagositott birtokban, hol szaporább a munka, a mivelés alá vett föld czélszerűbben beoszthatő, még inkább lehetséges. Annyi földet foghat fel mindenki, amennyit erejéhez képest jól megmivelni bir, mig a többit akár haszonbérbe adhatja, akár legelőnek is használhatja. Midőn pedig az eddig jól megmivelt földből nagyobb jövedelemre tesz szert, több takarmány termelés és több marhatartás által elegendő trágyához jut, folyton terjeszkedhetik, mig az egészszel meg tud birkozni s egész tagjában a váltógazdaságot behozhatja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A kisbirtokosok aggodalmának sincs elfogadható alapja. Ezek kevés földjük, csekély erejük miatt, arra vannak utalva, hogy minél jobb minőségű földet kapjanak, sőt a törvény is részökre a helységhez legközelebbi, jobb dülőket biztositja, melyek már közelségüknél fogva is több gondozásban részesültek. Ezeknél különben is elv gyanánt szolgáljon: „a kevés, de jó.“ Egyrészt akár saját erején, akár pénzért szántatja, kevesebb munkát s igy kevesebb költséget is igényel; másrészt meg a jó földben a termés is biztosabb. Ily helyeken ha csupán a szalmát forditja is trágyázásra, inkább emeli vele a föld termékenységét, mintha ugarnak maradna, mert már a folytonos mivelés és a terményekben való változatosság is jókarban tartja a földet.

A tapasztalat épen azt mutatja, hogy a tagosítás a kisbírtokosok sorsán lendít leginkább. Addig a fordulókban levő pántlikaföldjeiknek megmívelése egészen elfoglalta őket, míg tagosítás után sajátjuk mellett ugyanazon munkaerővel még annyi haszonbéres földet bírnak megmunkálni. Mert a magyar földmives természetében fekszik, hogy ha már kevés földdel bír, csak akkor szegődik napszámba, ha nincs alkalma, vagy elég ereje bérletet venni. A maga kezére dolgozva, kivált ha ebben családja tagjai is támogatják, oly ügyesen viszi dolgát, hogy jólétben a középbírtokossal is vetekedik.

Alaposan tévednek tehát azok, akik úgy beszélnek, hogy az ugaron való legeltetés pótolja a trágyázást s váltógazdaság tagban épen a trágyázás miatt sikeresen nem űzhető.

Hatodik pontban a tagosítást ellenzőknek azt a kifogását vesszük fel, hogy amellett, hogy tagosítási költség fejében jókora összeget fizetnek, illetményük a közlekedési és dülőútakra, közhasználatra szánt helyekre, faiskola, dögtér, avagy iskola, egyház részére ajándékozott rész, csatornákra levonandó területek miatt, tetemesen megapad.

Először is vegyük bonczolóra a tagosítási költséget.

A múltban, mikor (Magyarországon) a már fentebb érintett birtokrendezések hajtattak végre, melyeknél a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

volt földesúr volt legközelebbről érdekelve, amennyiben neki állott érdekében, hogy bírtoka a volt úrbéresekétől elkülöníttessék, a költségeket maga a földesúr viselte, a volt úrbéresek pedig a napszámosokat, fuvart szolgáltatták. Most, hogy a parasztbírtok tagosításáról van szó, a költségek nem terület, hanem földadó összeg arányában az egyes bírtokosokat terheli.

Miután pedig Magyarországon az előmunkálathoz alapul szolgáló felvételi térkép gyanánt, a kataszteri részletes felmérés térképét szokták felhasználni, amelynek másolata úgyszólván potom áron megszerezhető (hold-részlet után 4 fillér), az ily térkép pedig csakis az időközben beállott bírtokváltozásokkal egészítendő ki: a tagosítási költségek holdanként legfölebb 4 koronára rughatnak. Mivel pedig a tagosítás végrehajtása legkedvezőbb esetben is legalább két évet igénybe vesz s ki-ki a reája eső részt két év alatt fizetheti be: a tagosítás költsége épen nem tekinthető akkora tehernek, amelyet a legszegényebb bírtokos is megerőltetés nélkül el nem viselhetne. Hol kataszteri térkép nem áll rendelkezésre, a költség felmehet kétszer annyira.

Ha most tekintetbe vesszük, hogy akármelyik bírtokos is azon oknál fogva, hogy csak részben tagosíthasson, a szomszéd egy holdas parczelláért hajlandó és képes 50—200 koronáig is a rendes értéken felül ráfizetni; ha azt nézzük, hogy akármelyik bírtokosnak egy tagban összesített bírtoka mindjárt a rendezés után a tagosítási költségeknek legalább is tízszeresével növekedik értékben: a tagosítási költség oly elenyésző csekélység az előnyökhöz képest, hogy komolyan számba sem vehető.

Utakra, közhelyekre, csatornákra közérdekből szükség van, ha nem is közvetlen, de közvetve azoknak mindenki hasznát veszi. Ha a tagosításnak más fontosabb czéljai nem volnának, egymaga az úthálózat czélszerű kifejtése is elegendő okul szolgálhatna végrehajtásának. Mert vannak — a többek közt Nagy-Szalonta — községi határok, hol a közlekedési útakon kivül más mezei útak egyáltalában nincsenek s így az emberek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

egymás kegyére vannak útalva, amiből aztán örökös perpatvar keletkezik. Az egymás földjén való járkálás hátrányai, a többek közt, hogy a tulajdonos csak bizonyos időben, vagy az okozott kár értéken felüli megtérítése árán, közelítheti meg földjét. Másutt a meglevő útak egy vagy más oknál fogva járhatlanok, keskenyek, meredek buczkákon, dombokon, hegyeken, szakadásos, mocsaras helyeken vezetvék.

Tagosítás alkalmával pedig az útak úgy az irányra, mint a vezetésre nézve a legegyenesebb vonalban és a legmegfelelőbb helyeken tervezhetők s gondoskodni lehet arról is, hogy czéltalan kerülőknek eleje vétessék, az országútak kellő szélességben hasíttassanak ki. Természetesen a használható közlekedési útak meghagyatnak, vagy esetleg csak szabályoztatnak.

A régi útak, ha azok területe tetemes javítás nélkül mivelésre alkalmasnak mutatkozik, szintén osztályba soroltatnak s az egyesek illetményéből csak annyiban történnek aránylagosan levonások, amennyiben a tervezett új útak a régiek területét meghaladják és ha a tagosítással kapcsolatban közföldek nem esnek rendezés alá. E czélra, még az esetben is, ha az összes útakra eső terület a bírtokosok illetményéből volna levonandó, holdankint legfölebb pár □ öl esik s még akkor is, ha egyesek illetménye pár száz □ öllel apadna, értékben nem tesz ki nagyobb különbséget még ott sem, ahol egy kataszteri hold ára 600—800 koronára rug. Ez az apadás különben is csak elszámolás tárgya, mert a kiadott új tag területe ezt a különbözetet úgy is elviselné, de meg tagosítás előtt csupán a mesgyék fentartására felhagyott terület is többet tett ki az ily közczélokra levonandó területnél.

Bármilyen elfogult is legyen tehát valaki a tagosítás iránt, lehetetlen megtagadnia, hogy a tagosítás költségei már az első évben is tisztán idő- és munkanyerésből, napszámból megduplázva, meg ne térülnének. A gáncsnak ezen oldalát tehát nem tekinthetjük sem komolynak, sem semmiképpen indokoltnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Érdemesnek találjuk e pontnál felhozni azt, hogy a tagosítással kapcsolatban mód és alkalom kínálkozik protestánsoknál a kepe, illetve a párbér megváltására is, a mi egyezség alapján jöhet létre. Ha arról volna szó, hogy egyik-másik birtokos egy-egy darab földjéről mondjon le e czímen, alig találkoznék valaki, aki ezt az áldozatot meghozná. — De midőn összes birtoka tagosítás alá kerül, midőn még elképzelni sem tudja, hogyan fog kinézni új tagja és szemlátomást nem érzi, mit vesznek el tőle, kiváltképpen, ha a fogalmak tisztázódtak és leszűrődtek: kilátás van a sikerre nézve is. Ugy a lelkész, mint hívei csak nyernek azáltal, ha ennek az anyagi kérdésnek kellemetlenségeitől a jövőben megkíméltetnek. Tették ezt már régebben és teszik ma is.

Hetedik kifogásképpen azt hozzák fel, hogy a mesterségesen javított, avagy kihasználás, kavicsásás, téglavetés, agyag-homokverem által értéktelenebbé vált földek igazságos osztályozása és becslése merő lehetetlenség, amennyiben ezeknél a külön érdekek önző törekvésekre és mások károsítására vezethetnek.

Az osztályozás és becslésnél, valamint az elhelyezkedésnél, midőn a kicserélés vagy kicserélés tárgyát nem képező földrészletek forognak kérdésben, módja van annak is, hogy e kérdés akkép tisztáztassék, hogy sem a régi, sem az új birtokosai az ily földeknek kárt ne szenvedjenek. Ugyanis: ha nagyobb értékű az esetleg kicserélés alá esendő javított, vagy másféle tulajdonságánál fogva drága földrészlet a felállított első osztálynál: vagy egyszerűen kivétetik a tagosítás alól, vagy pedig az osztályon felüli érték, mint kárpótlás, pénzben állapíttatik meg. Az elhelyezkedésnél aztán felvettetik a kérdés, hogy ki hajlandó azt elfogadni az osztályon felüli érték lefizetésével. Ha nem akad senki, a régi birtokos tulajdonában marad s esetleg egyezség szerint a girbe-gurba határvonal szabályozás alá esik. Még akkor is, ha több ilyen részlet fordulna elő, a tervezést nem igen zavarja.

A kihasznált földek szintén vagy egészen kihagyatnak, vagy pedig megfelelő osztályt kapnak. Természe-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

tesen egészen hasznavehetetlen, vagy csak költséges javítással rendbehozható földrészletek területileg ki lesznek ugyan tüntetve, de becsértékük nem lesz s így ingyenben számíttatnak oda, ahová esnek. Egyébiránt módjában áll a birtokosoknak az ilyen részleteket is a tagosítás alól kivétetni.

Nem nehéz kitalálni, hova czéloznak a tagosítást ellenzők az efajta ellenvetésekkel. Egyszerűen ijeszteni akarják az amugy is bizalmatlan, könnyen hívő népet. S hogy czéljukat elérjék, nem igen válogatnak az eszközökben. Eléggé sajnos, hogy a vastag tévedéseket is ad absurdum lehet vinni és követőkben nem igen van hiány.

Nyolczadik kifogása a tagosítást ellenzőknek az, hogy a helyszini viszonyoknál fogva a tagokban nem lehet mindenütt kútat ásni s így a jószág itatása nehézségekkel jár, az esetben pedig, ha vizhez is juthatnak, a kút ásása és fentartása tetemes költségeket okoz.

A vizkérdés a gazdaságban bizonyára számottevő tényező. Ugy ahogy, részint a közös legelőkön, részint a helységekben a tagosítás előtt is volt gondoskodva itatókról, kútakról, forrásokról, de tudva levő, hogy azok távolról sem feleltek meg rendeltetésöknek. Egyetlen kivételt ez alól a szász helyiségek képezhetnek, hol kint a határban és bent a községben, ha máskép nem volt lehetséges, vizvezeték utján is, vizről kellőleg gondoskodva van, sőt még a kútak és hidak fentartására nézve is állandóan fel van a birtokosok közt osztva az egész határ. Ilyen példákra a mi népünknél, sajnos, nem találhatunk.

Tagosítás alkalmával az annyira fontos vizkérdés is az összes érdekeltek közbenjöttével megbeszélés és megvitatás tárgyát képezi. Az élvezhető források, a használható kútak, itatók rendesen közhelyekké válnak s oly módon hasíttatnak ki, hogy azokhoz kellő szélességben útak vezetnek, körülöttük pedig akkora szabad tér hasíttatik ki, hogy az ily helyek pihenőül, delelőül is beváljanak.

A vizről való gondoskodás egyébiránt a gazdasági építkezéssel kapcsolatos. De ha a jelek azt mutatják,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

hogy a határ valamely részében a tagosok nem találhatnak vizre, az ily eshetőség már az elhelyezkedésnél szóba kerülhet. A gazdák ismerik már annyira a határt, hogy a viz dolgában tájékozást nyújthatnak. Erre való tekintettel az ily vizhiányos helyeken a tagok úgy lesznek elhelyezve, hogy a legközelebbi itatóhoz kényelmesen hozzáférhessenek.

Egyébiránt amint el tudtak lenni a tagosítás előtt kevesebb vizzel és kölcsönös engedmények árán biztosított itatással, a tagosítás után, amidőn valamennyi e czélra alkalmas forrás közhasználatra fordíttatik s egyben az itatók felállítása iránt is intézkedés történik: bizonyára csak kedvezőbbé válnak a viszonyok e tekintetben is. A kútak, itatók jó karba hozására még egyetemlegesen kötelesek. Egyes ember sérelme, hogy nem képes tagjában kútat ásni, vagy vizhez jutni, tekintettel kényelmére és az épen nem magas költségre: szót sem érdemel.

A vizkérdés sikeres megoldásával elejét lehet venni mindazon károknak, veszedelmeknek, amiket a rossz, posványos viz, avagy a rendetlen itatás a marhaállományban eddig okozott. Mert míg az állat a kopár közlegelőn csattangolt, eltikkadásában a poshadt vizben nem igen válogatott. De amint az itatás rendes időben, tiszta kútaknál, vagy tiszta edényekből, kellő felügyelet mellett történik: több mint bizonyos, hogy félannyi marha sem fog elpusztulni.

Tehát a vizkérdés helyes megoldása is, a tagosítás feladatával kapcsolatos s inkább a tagosítás mellett, mint ellene szolgálhat komoly indok gyanánt.

Összegezve a felsorolt ellenvetéseket, látnivaló, hogy alig van egy pontja, amely a tagosítás indokaival szemben komoly megfontolás alá jöhetne, avagy a tagosítás végrehajtásának akadályául szolgálhatna. Hanem igen is, inkább vastag tájékozatlanságra és a dolognak szörnyű alacsony színvonalon álló felfogására vallanak.

Vannak ezeken kivül más természetű kifogások is, melyek azonban inkább lokalis jelleggel birnak s még abból a korszakból valók, melyet rég túlhaladtunk. Ezek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

az úgynevezett közszájon forgó legendák, melyek a multban végbement birtokrendezéseknél felmerült visszaélésekről, fonák dolgokról szólanak s jókora nagyításban az emlékezetekbe mélyen bevésődtek. Ezekre is van válaszunk.

Akik csak némileg is tájékozottak az ez idő szerint fennálló törvények és útasítások alapján végrehajtandó tagositásoknál követett eljárás felől, bizonyára nem vehetik tagadásba, hogy e téren is kedvezőbbé alakultak a viszonyok. Egyrészt a szigorubban alkalmazott törvény és tisztultabb felfogás; másrészt a fejlettebb tudomány több garanciát nyujt arra, hogy személyi tekintetek nem érvényesülhetnek s bárki elfogulatlansággal és pártatlansággal találkozik, midőn a törvény védelmét igénybe veszi. Mert a törvény ma a parasztot, a polgárt éppen olyan oltalomban részesiti, mint a nemes földesurat. De megszünt az az idő is, amikor a tagositásnál közreműködők feladatukat csak amugy kedélyesen vehették. A kicserélés, illetve rendezés tárgyát képező birtok ma már kinek-kinek sajátja és nem olyan ajándék-féle, melyért a jobbágynak kalapot emelnie és hálálkodnia kellett. Szóval egyesek érdeke és önzése a tagositásnál ma már nem játszhatik oly nagy szerepet, mint régen, mikor még a jogegyenlőség biztositéka még csak ideálszámba ment.

Már nincs több kérdés, de válasz, a tagositás előnyeinek előszámlálására, még van akárhány.

A tagositás hasznát ugyanis nemcsak az okszerű belterjes gazdálkodásra való áttérés előnyeiben látjuk, hanem azzal kapcsolatban más nagy kérdések helyes megoldását is várhatjuk. Szintugy hivatva van arra is, hogy uj törekvésekkel gazdagitsa a nemzeti életet. Igy a többek közt jól értelmezett czéljai, hogy:

a tagbirtokosnak állandó érdekévé teszi, hogy semmit se hanyagoljon el földjében, amiből haszna lehet akár a jelenben, akár a jövőben;

természetes akadályául szolgál a föld túlságos elaprózásának;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

lehetővé teszi a távolabb eső földek megmunkálását és jókarban tartását;

hatalmas ösztön a szorgalom és munkásság élesztésére, mert még olyanokat is munkára serkent, akik azelőtt tétlenül henyéltek;

a terményekben nagyobb változatosságot lehet behozni s inkább a jól fizető terményekre lehet térni, mert például a fordulósok eddig dohányt, iparnövényeket nem termelhettek;

a kisbirtokos osztály gazdasági elmaradottságán lenditeni, a középbirtokos osztályt sok esetben a tönkremenéstől megmenteni, csak ez úton lehetséges;

a helyes gazdálkodás mellett a takarékosságra való hajlamokat is éleszti;

csak tagosítás útján lehet kifejleszteni a mezőgazdasággal kapcsolatos iparágakat;

véget vet az örökös perpatvarnak, a határ-, mesgyevillongásokból eredő sérelmeknek, a költséges perlekedéseknek, amelyek nem egy, hanem sok gazdát juttattak már börtönbe és koldusbotra;

értékessé és becsessé teszi a tagositást, a határnak szabályos alakú részletekre való felosztása, ami a megmunkálást is tetemesen könnyíti;

mindezen előnyöket pedig betetőzi az a mérhetlen haszon, mely a gazdasági függetlenségben, az önállóságban rejlik.

Mindezek mindmegannyi bizonyítékai a tagositás gyakorlati értékének s biztosítékai annak, hogy a tömeges tagositással az ország közgazdasági viszonyaiban megbecsülhetetlen javulás állana be.

Mindezzel még mindig nincs kimeritve a tagositás sokoldalú hasznossága. Magának az országnak is vitális érdeke a tagositás, amennyiben rendezett viszonyokat teremt és alkalmul szolgál arra, hogy a zavaros birtokviszonyok tisztáztassanak, s a tagositási munkálatok alapján megbizható hiteltelekkönyv és földadókataszter készíttessék. Csupán e két czél elérése is egymagában felér a tagositás költségeivel, mert a jó telekkönyv a földbirtok forgalmának s hitelének; a jó kataszter az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

igazságos megadóztatásnak megbecsülhetetlen eszköze. Hogy ez mit jelent, azok tudhatják legjobban, akik földet eladnak vagy vesznek, nemkülömben azok, akik kölcsönt adnak és vesznek: sokszorosan tapasztalva azt, hogy a birtokállapot zavartsága mennyi bajnak, fennakadásnak forrása s mily időveszteséggel, költséggel jár, mig szerencsésen átvergődhetnek egy telekkönyvi átíratáson, avagy betáblázáson.

De mindezek mellett semmi sem bizonyitja inkább a tagositás elmaradhatatlan előnyeit és a gyakorlati életre való közvetlen hatását, mint a föld értékének rohamos növekedése. Csak egy pár példát hozunk fel erre. Bácskában, ahol a földnek nagyobb értéke van és ahol ugyancsak kapnak rajta, egy tagositatlan fertály föld, mondjuk 9 hold, 8—12 részletben 2000—4000 korona értéket képviselt, de amint a tagositás végbement, ugyanannyi föld egy tagban már 3500—6000 koronára hágott. Háromszéken, hol legdrágább a föld, tagositás előtt holdanként 600—800 koronáért kelt, mig tagositás után csak 1000 koronán felül kapható. Szilágymegyében — az Almás völgyben — tagositás előtt 50—100 korona volt egy hold föld ára, tagositás után ugyanazon föld még egyszer akkora értéket képvisel. Hajdu-Böszörményben a legutóbb történt részleges tagositás előtt az úgynevezett „Vidi" pusztán, mely a várostól 1—2 óra járásnyira fekszik, egy kataszteri holdat 400—600 koronáért lehetett venni, mig tagositás után 1000—1200 koronáért kapnak rajta. És ez igy van mindenütt.

És mindennek daczára, bármerre is tekintünk, sem hajlandóságot, sem törekvést nem látunk, akár kollektiv alakban, akár szórványosan arra nézve, hogy a tagositás ügye érdeme szerint felkaroltatnék s az ez iránti előitéletek veszitenének hagyományos hatásukból. Épp ez oknál fogva, ha más hatékonyabb tényezők nem járulnak hozzá, maguktól a földmivesektől hiába várjuk, hogy a czélszerűség előtt meghódoljanak, mikor a legjótékonyabb reformokat is csak fatalis belenyugvással veszik be. És ennek kárait nemcsak a birtokosok viselik, hanem megérzi azt egész közgazdaságunk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az előitéletekből és a maradiságból való kibontakozásnak és az új viszonyokhoz való alkalmazkodásnak és berendezkedésnek, ma, midőn az új idők megsokasodott követelményei egyre erősebben zörgetnek és érvényesülést követelnek, csakugyan elérkezett az ideje. Amint a gazdasági eszmék egész közéletünknek aktualis kérdéseivé váltak: a gazdasági függetlenséget és önállóságot egyedül biztosító s hazánk gazdasági erősítéséhez vezető tagosítás sem maradhat továbbra is platonikus kívánságnak.

Nem az a kérdés tehát, hogy a dolgok természetes rendje szerint kit illet meg a kezdeményezés, a vezetés, a kapaczitálás, a propaganda csinálás: hanem az, hogy a tagosítás érdekében is történjék már komolyan valami. Tárgya és oka az idők és viszonyok változásával módosult ugyan: közgazdasági jelentősége azonban oda emelkedett, hogy a tagositás is a legközelebb álló feladatok közé tartozik.

És ki volna hivatottabb erre buzdítani, tanácscsal, felvilágosítással szolgálni: mint a közjó szolgálatában álló s minden közügy iránt meleg érdeklődéssel viseltető napi sajtó, mely annyi elhanyagolt közkérdésben keltette fel már sikeresen a szunnyadó közfigyelmet; nemkülönben egyleteink, köreink, melyek a közérdek kölcsönös megismerése és ápolása czéljából alakultak, a közérdek szolgálata czímén állanak fenn, szakirodalmuk által pedig az eszmék gyakorlati megvalósulásának utjait, módjait irányitják.

Kiváltképen pedig egyletünk van hivatva méltó fontosságot és horderőt tulajdonítani a tagosítás kérdésének. Egyrészt közszempontból, másrészt hivatásbeli érdekeiért. Ezek láttára és hallattára egyben erkölcsi kötelességünk is a tagosítás eszméjének terjesztésén és megvalósításán közremunkálni.

Lényegesebb pontokba összefoglalva ezeket kivántuk e tárgyban előadni és pedig azon óhaj által vezéreltetve: vajha az elmondottak üdvös, gyakorlati eredményekre vezetnének és minél szélesebb körben helyeslő visszhangra találnának.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.